

Úvod do teorie podnikání

Definice malých a středních podnikatelů

6BMMS1

Management malého a středního podniku (1)

Jana Pevná

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

1.1 Teorie podnikání - přístupy

Teorie podnikání se nejdříve vyvíjela v rámci jiných věd; až v osmdesátých letech 20. století se koncipovala jako samostatná vědní disciplína.

Srpová, Řehoř et al. (2010, s. 18-19) uvádějí, že výzkum podnikání lze rozčlenit podle tří dále uvedených přístupů:

- **Ekonomický přístup**, je zaměřen hlavně na studium role podnikatele v ekonomickém rozvoji (podle Schumpetera, je podnikatel mimořádná osoba-inovátor, který přináší změnu v produktu nebo v technologickém procesu, a tím vytváří přidanou hodnotu).
- **Psychologický přístup**, je zaměřen hlavně na hledání typických vlastností podnikatele (existence takových specifických vlastností nebyla potvrzena, proto byl přístup podroben kritice).
- **Sociálně-ekonomický přístup**, je zaměřen na hledání vlivu sociálně-ekonomického prostředí na úspěch v podnikání.

Pojetí podnikání

Jednotná definice podnikání v zásadě neexistuje; Srpová, Řehoř et al. (2010, s. 19-20) zmiňují základní pojetí podnikání: a to podnikání jako proces, přístup a metoda:

- a) **Podnikání jako proces (činnost)** – smyslem podnikání je vytvoření nové (přidané) hodnoty (finanční nebo nefinanční forma); děje se tak aplikací podnikavého přístupu v profesi podnikatel.
- b) **Podnikání jako přístup (metoda)**, podnikavý přístup (podnikavost) má charakter kompetence, tj. způsob nebo dimenze chování člověka.
- c) **Podnikání jako hodnotová orientace**, symbolicky ozn. „podnikatelský duch“, což představuje typickou strukturu hodnot a postojů, která má společenský a individuální rozměr.

1.2 Cíle podnikání (Pevná, 2017)

- Zahájení podnikání je důsledkem záměrného lidského jednání a předpokládáme-li, že lidské jednání je cílově zaměřeno, je možné cíle podnikání vyjádřit pomocí cílů těch subjektů, které se (přímo či nepřímo) podílejí na podnikání (např. na založení, vzniku a existenci korporace).
- Mezi tyto participující subjekty (**stakeholders**) patří:
 - ✓ **poskytovatelé vlastního kapitálu**, tj. vlastníci (shareholders)
 - ✓ **poskytovatelé cizího kapitálu** (věřitelé) – subjekty odebírající produkty, osoby v pracovním či obdobném vztahu (manažeři, ostatní zaměstnanci) a ostatní subjekty (dodavatelé, konkurence, celospolečenské instituce atd.)

1.2 Cíle podnikání

- Každý z uvedených subjektů sleduje specifické cíle, které se snaží v rámci svého vlivu prosazovat. Iniciátorem založení (např. akciové společnosti) jsou investoři do vlastního kapitálu (shareholders), pro ně je podnikání nástrojem pro uskutečňování podnikatelského záměru a oni jsou hlavními nositeli důsledků podnikatelské činnosti (jak přínosů, tak rizik). Jsou to tedy vlastníci, jejichž cíle by měly být rozhodující pro usměrňování podnikatelského procesu.
- Jako základní, strategický finanční cíl podnikání, a tím i základní cíl podnikání vůbec, se dnes zdůrazňuje nikoli zisk, ale **maximalizace tržní hodnoty firmy** pro její vlastníky (maximalizace shareholder value) (Marek a kol., 2009)
- Maximalizace hodnoty pro vlastníky je předpokladem pro zvyšování hodnoty pro všechny stakeholdery. Jedině firma, která splňuje nároky vlastníků, může dlouhodobě existovat a přinášet prospěch všem zúčastněným (stakeholderům).

1.3 Společensky odpovědné podnikání (Corporate social responsibility)

- Společensky odpovědné podnikání představuje „dobrovolné integrování sociálních a ekologických hledisek do každodenních firemních operací a interakcí s firemními stakeholdery“ (Srpová, Řehoř a kol., 2010, s. 29)
- Jak uvádějí uvedení autoři, tak podnikatelé uplatňují dobrovolně nad rámec svých legislativních povinností některé principy ve 3 oblastech:
 - ✓ **Ekonomická oblast (oblast správy a řízení)** – uplatňování principů dobrého řízení, transparentnosti, odmítnutí korupce
 - ✓ **Sociální oblast** – souvisí s péčí o zaměstnance, s pracovními podmínkami, dodržování pracovních standardů, rovné příležitosti
 - ✓ **Environmentální oblast** – ekologická firemní politika, zmenšování dopadů na životní prostředí, ochrana zdrojů

1.4 Podnikatel podle nového občanského zákoníku

- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník vymezuje podnikatele, instituty jako obchodní firma, sídlo podnikatele, zastoupení podnikatele, zákaz konkurence atd.

Podnikatel (§ 421-422 občanského zákoníku)

- *§ 421 (1) Kdo samostatně vykonává na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku, je považován se zřetelem k této činnosti za podnikatele.*
- *§ 422 (1) Za podnikatele se považuje osoba zapsaná v obchodním rejstříku...*
- *(2) Má se za to, že podnikatelem je osoba, která má k podnikání živnostenské nebo jiné oprávnění podle jiného zákona*

1.5 Podnik, obchodní závod, pobočka

- Ve zrušeném obchodním zákoníku byl podnik vymezen, jakožto soubor hmotných, jakož i osobních a nehmotných složek podnikání
- Pojem podnik byl mnohdy chápán jako jiné vyjádření pro podnikatele, tedy subjektu, jehož obsah je dán zákonem, aniž by se při tom příliš zohledňovala vůle podnikatele
- Zákon č. 89/2021 Sb., občanský zákoník těmto problémům čelí novou definicí a tedy i novým označením, používá se označení obchodní závod
- Podle § 502 občanského zákoníku, obchodní závod (dále jen „závod“), je organizovaný soubor jmění, který podnikatel vytvořil a který z jeho vůle slouží k provozování jeho činnosti; má se za to, že závod tvoří vše, co zpravidla slouží k jeho provozu

Pobočka, odštěpný závod

- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, vymezuje v § 503 pobočku, jako takovou část závodu, která vykazuje hospodářskou a funkční samostatnost, a o které podnikatel rozhodl, že bude pobočkou. Je-li pobočka zapsána do obchodního rejstříku, jedná se o odštěpný závod
- Občanský zákoník přináší nové pojetí závodu (dříve podniku), a to nejen terminologické, ale i věcné
- Závod je sice chápán jako věc, ale pro jeho vznik a vymezení jeho obsahu je oproti dřívějšímu více zohledněna vůle jeho vlastníka – podnikatele. Je to podnikatel, který určí, kdy závod vznikne, co bude jeho obsahem, jakož i to, zda bude podnikatel provozovat více závodů (nebo zřídí pobočky)

1.6 Obchodní firma

- V současné době se často pojem „firma“ používá se stejným významem a obsahem jako „podnik“
- S užším významem pojmu „firma“ se setkáváme v § 423 občanského zákoníku, podle kterého je obchodní firma jméno, pod kterým je podnikatel zapsán do obchodního rejstříku

1.7 Podnikavost

- Jádrem podnikání je podnikavost. Srpová, Řehoř a kol. (2010, s. 31) uvádějí, že podnikavost je „*spojením umu a příslušné aktivity směřující k naplnění smyslu podnikání. Podnikavost je tedy dispozice, potenciál, schopnost, dovednost apod. podnikat. Podnikavost nese v sobě podstatu konání a energii, která vede ke zlomu v životním stylu, tzn. k rozhodnutí, že chci (musím) podnikat. Rozhodnout se pro podnikání znamená rozhodnout se pro radikální změnu pracovního prostředí z osoby v závislé činnosti, se člověk přeměňuje v osobu samostatně výdělečně činnou, tedy podnikající, relativně nezávislou a mající jako své podřízené osoby závislé na jeho vůli, úspěchu či neúspěchu v podnikání.*“
- Uvedení autoři uvádějí, že kompetence k podnikavosti je schopnost aktivně pozorovat prostředí, hledat příležitosti a přetvářet je s cílem docílit úspěch. Základem podnikavosti je vnitřní motivace, tvořivost, zvládnutí rizik a připravenost ke změnám.

1.8 Právní formy podnikání (podrobněji bude v dalších přednáškách)

- Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích (dále také jen „ZOK“)
 - ✓ Obchodními korporacemi jsou obchodní společnosti a družstva:
 - ✓ Akciová společnost
 - ✓ Společnost s ručením omezeným
 - ✓ Komanditní společnost
 - ✓ Veřejná obchodní společnost
 - ✓ Evropská společnost, evropské hospodářské zájmové sdružení
 - ✓ Družstvo, evropská družstevní společnost

**kapitálové
společnosti**

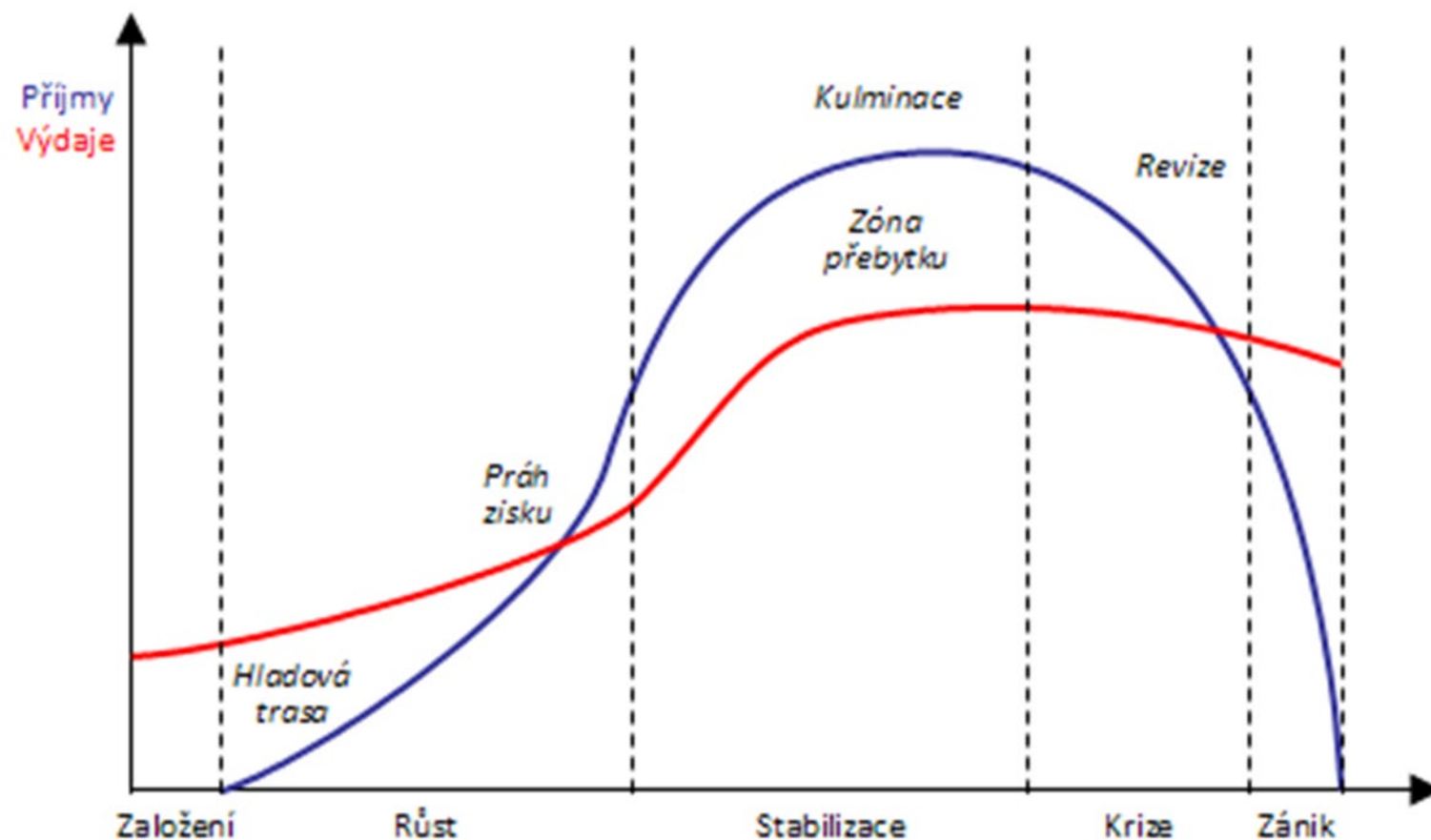
**osobní
společnosti**

1.9 Životní cyklus firmy – opakování

- Existuje řada způsobů (modelů), jak vývoj firmy popsat; tyto modely popisují „život“ firmy jako určitou posloupnost stádií, které tvoří obvykle:
 - ✓ **Založení** – existují pouze výdaje
 - ✓ **Růst** – výdaje převyšují příjmy
 - ✓ **Stabilizace** – příjmy převyšují výdaje
 - ✓ **Krize** – příjmy klesají pod úroveň výdajů
 - ✓ **Zánik** – krize, ztráta je neúnosná; podnikání končí
- Počet a názvy stádií se v jednotlivých modelech částečně liší
- Problematika růstu malých a středních firem viz literatura Veber, Srpová a kol. (2012, s. 274-280)

Životní cyklus firmy

Zdroj: Synek (2015, s. 101)

1.10 Význam malého a středního podnikání Společenské přínosy (Veber, Srpová a kol., 2012)

- Garance svobody a stabilizace společnosti - dávají šanci k samostatné realizaci lidí - podnikatelů
- Reprezentace místního kapitálu - pro MS firmy není typické, aby byly vlastněny zahraničními subjekty – reprezentují místní kapitál, místní vlastnické poměry
- MS firmy těsněji spojeny s daným regionem, poskytují zaměstnanost, dotvářejí urbanizaci měst a vesnic, oživují prostor, udržují (obnovují) historickou architekturu

1.10 Význam malého a středního podnikání Ekonomické přínosy (Veber, Srpová a kol., 2012)

- Přispívají k tvorbě pracovních míst (zaměstnávají jinak nezaměstnané pracovníky, ale i sami podnikatelé (živnostníci) často volí cestu samostatného podnikání z toho důvodu, že nemohou nalézt žádné vhodné pracovní místo – takové podnikání ozn. „podnikání z donucení“
- Flexibilita (pohotové přizpůsobení se měnícím se skutečnostem)
- Protipól monopolům (nositeli drobných inovací, adaptací na proměnlivé potřeby spotřebitelů); spolupracují s velkými firmami jako subdodavatelé; mají blízko ke koncepci lean („lean“ v managementu označ. snahy o úspory cestou „zeštíhlení“)
- Nedílná součást ekonomiky (podíl na tvorbě GDP – v ČR kolem 36 %)

Diskuse: omezení malých a středních firem

- Menší ekonomická síla (obtížnější přístup ke kapitálu – omezující možnost rozvojových kapacit – vyloučeny z podnikání, kde je třeba velkých investic)
- Slabší pozice ve veřejných soutěžích o státní zakázky
- Nemohou si dovolit zaměstnávat špičkové vědce, manažery...

Diskuse: typy podnikání podrobněji viz Srpová, Řehoř a kol. (2010)

- Podnikání jako životní styl (Life-style-venture)
- Zdrženlivé podnikání (Modest venture)
- Nadějně podnikání (Promising venture)
- Podnikání s potenciálem vysokého růstu (High-growth venture)
- Revoluční podnikání (Revolutionary venture)

Diskuse: mýty o podnikání

Podrobněji viz Srpová, Řehoř a kol. (2010)

- Člověk se podnikatelem musí narodit
- Podnikatel je svým vlastním pánem
- Kdo je úspěšný v zaměstnání, bude úspěšný i v podnikání
- Vždy si mohu založit svou vlastní firmu

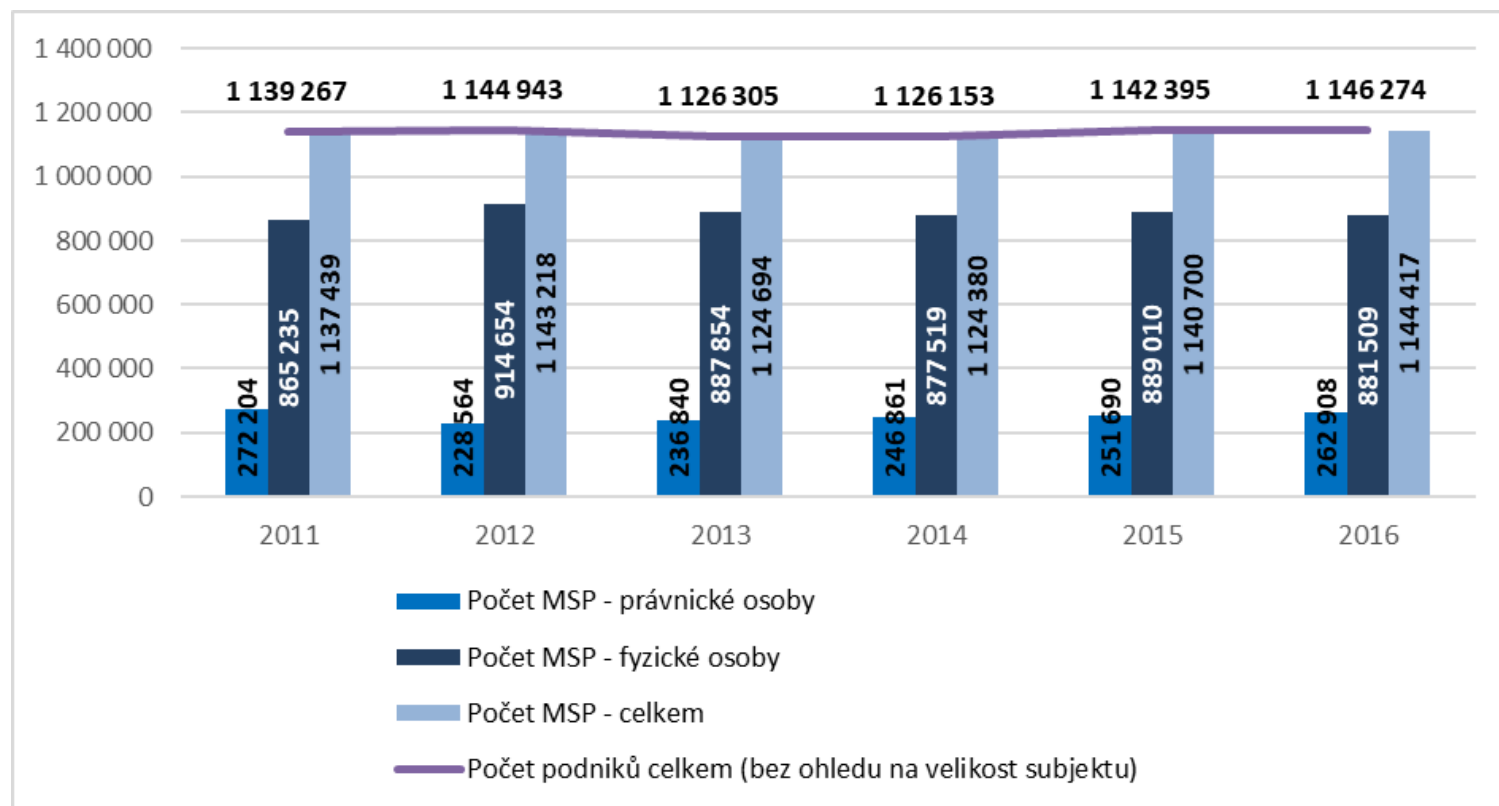
Zpráva o vývoji MSP 2016

- Ministerstvo průmyslu a obchodu. Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2016 [online] [vid. 2018-06-07]. Dostupné z:

<https://www.mpo.cz/cz/podnikani/male-a-stredni-podnikani/studie-a-strategicke-dokumenty/zprava-o-vyvoji-maleho-a-stredniho-podnikani-a-jeho-podpore-v-roce-2016--232792/>

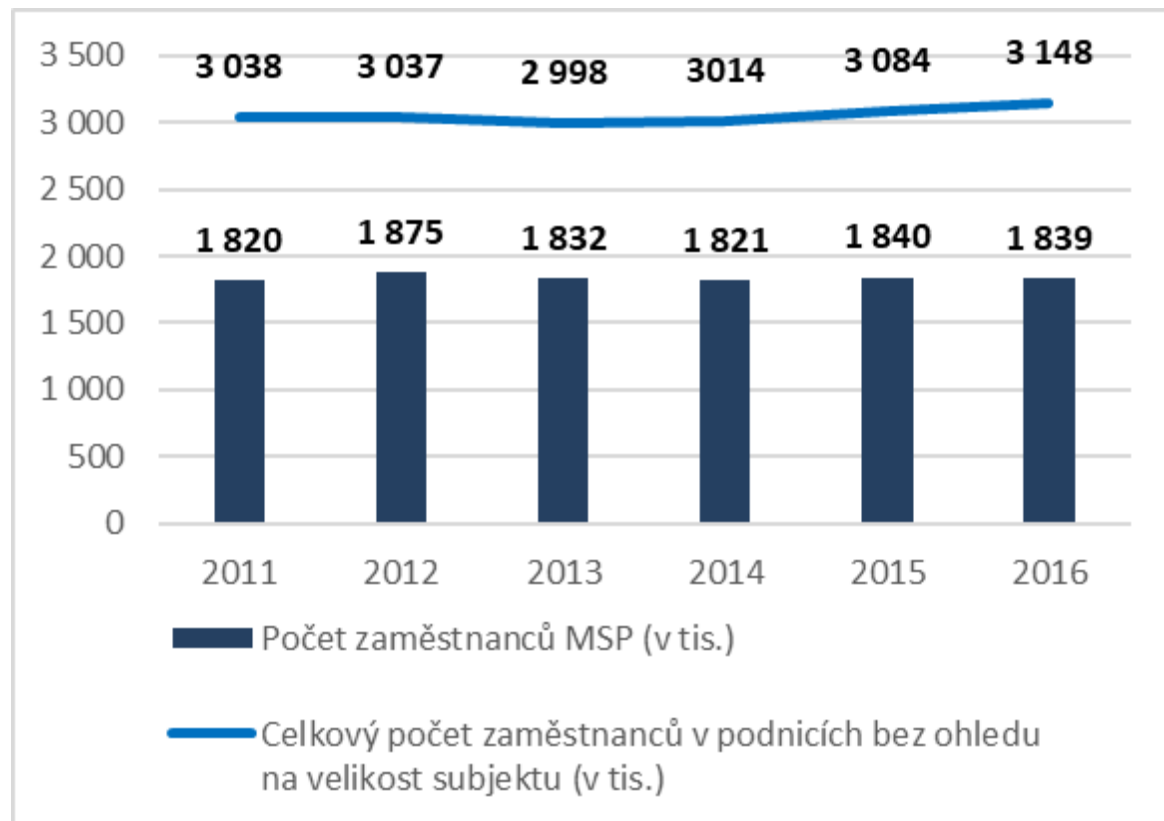
- (Publikováno 24. 10. 2017)

Vývoj aktivních subjektů v ČR 2011-2016

Zdroj: MPO, 2016, s. 7

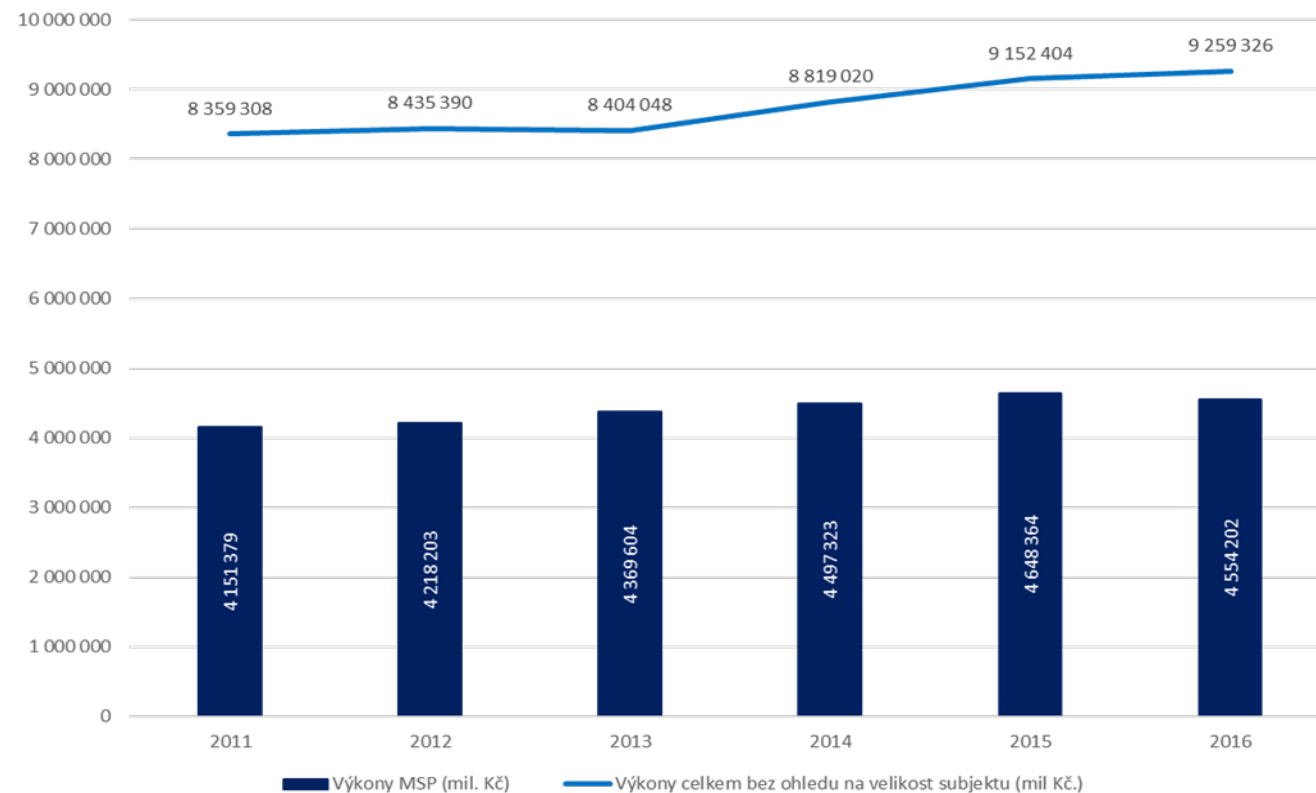
Vývoj počtu zaměstnanců MSP v ČR 2011-2016

Zdroj: MPO (2016, s. 8)

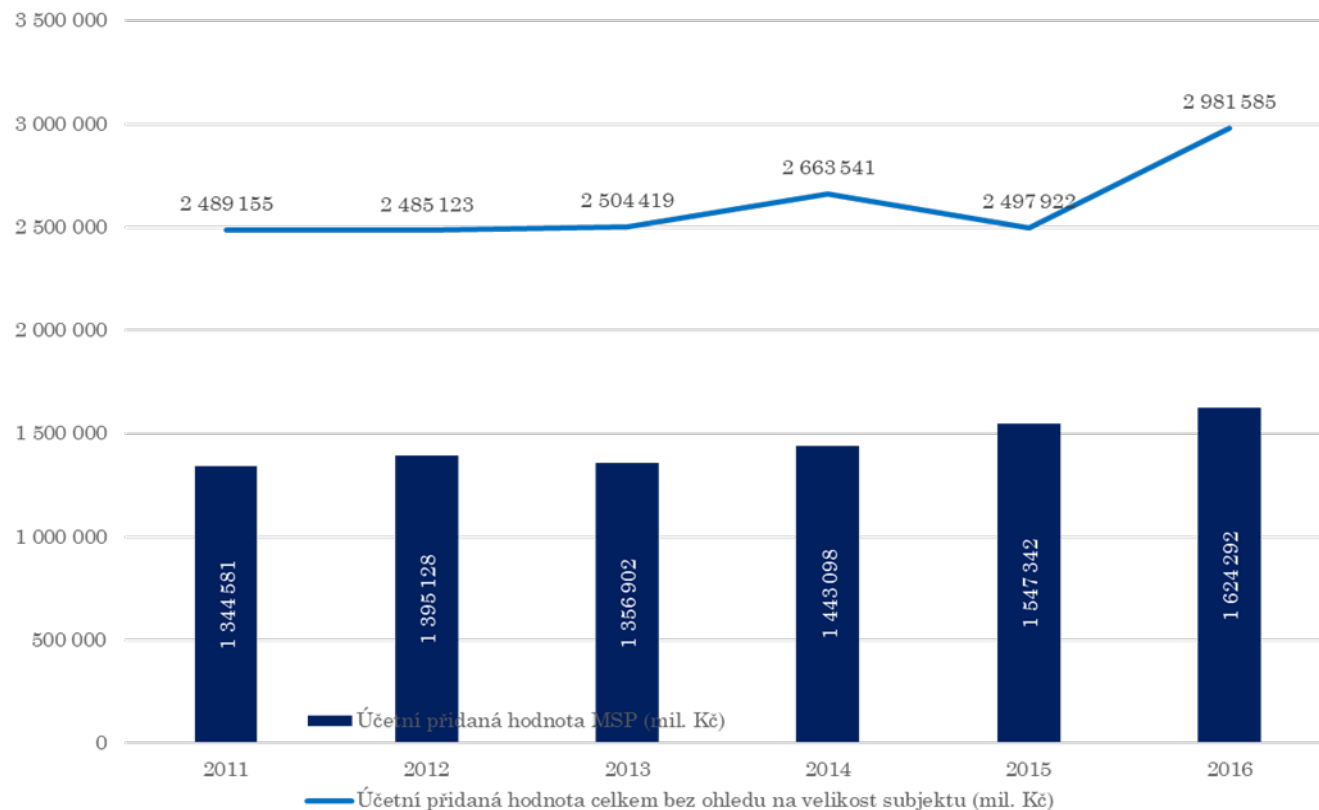
Vývoj výkonů MSP v ČR 2011-2016

Zdroj: MPO (2016, s. 10)

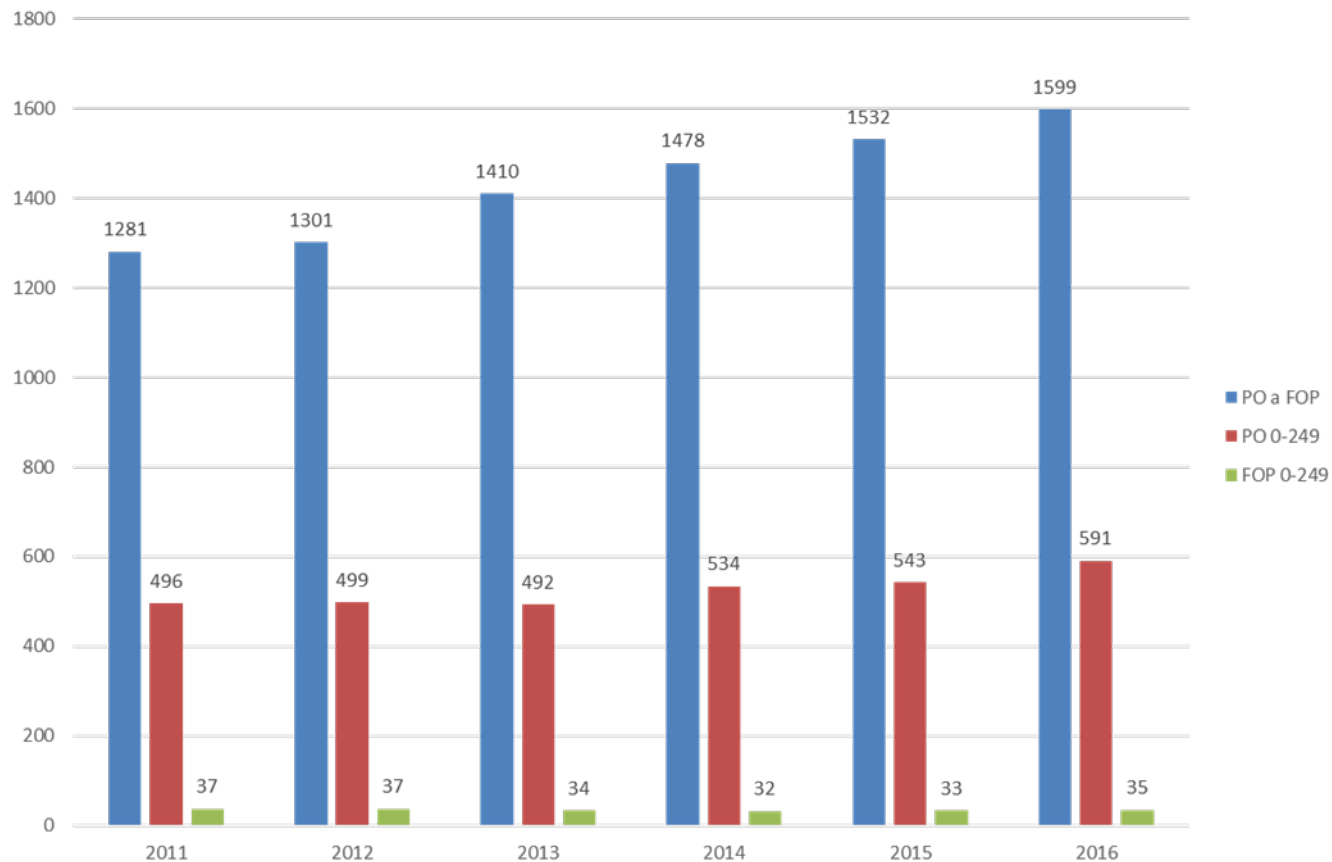
Vývoj přidané hodnoty MSP v ČR 2011-2016

Zdroj: MPO (2016, s. 10)

Vývoj výše úvěrů poskytnutých všem podnikatelům v letech 2011-2016

Zdroj: MPO (2016, s. 8)

Definice malých a středních podnikatelů

1 Definice MSP

- Definice MSP používaná EU vychází z příl. č. 1 NAŘÍZENÍ KOMISE (EU) č. 651/2014 ze dne 17. 7. 2014
- Vymezení MSP v pojetí zákona č. 47/2002 Sb., o podpoře malého a středního podnikání
- Kategorie účetních jednotek (podle zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví)

Definice MSP vycházející z přílohy 1 NAŘÍZENÍ KOMISE (EU) č. 651/2014

- Mezi základní kritéria pro posouzení velikosti podnikatele patří:
 - ✓ počet zaměstnanců
 - ✓ velikost ročního obrátu nebo bilanční suma roční rozvahy
 - ✓ ekonomická nezávislost

Definice MSP (EU)

Kategorie podniků	Počet zaměstnanců	OBRAT	nebo	ROZVAHA
Střední	< 250	≤ € 50 million		≤ € 43 million
Malý	< 50	≤ € 10 million		≤ € 10 million
Mikro	< 10	≤ € 2 million		≤ € 2 million

Zdroj: podle přílohy č. 1 Nařízení Komise (EU) 651/2014

Kategorie účetních jednotek podle § 1b zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví

- Od 1. 1. 2016 účetní jednotky rozděleny do čtyř skupin podle toho, zda převýší alespoň 2 ze 3 kritérií, kterými jsou podle § 1b zákona o účetnictví:
 - ✓ **Aktiva celkem** (= aktiva netto)
 - ✓ **Roční úhrn čistého obrátu**; přepočtený na celé účetní období, pokud je toto kratší než 12 měsíců (v „novém“ Výkazu zisku a ztráty“ je hodnota vyjádřena na posledním samostatném řádku)
 - ✓ **Průměrný počet zaměstnanců** během účetního období (průměrný přepočtený evidenční počet – dle metodiky ČSÚ)

Mikro účetní jednotka

Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví

- Mikro účetní jednotkou je ta, která k rozvahovému dni nepřekračuje alespoň 2 z uvedených hraničních hodnot:
 - aktiva celkem 9 000 000 Kč
 - roční úhrn čistého obratu 18 000 000 Kč
 - průměrný počet zaměstnanců 10

Malá účetní jednotka

Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví

- Malou účetní jednotku je ta, která není mikro účetní jednotkou a k rozvahovému dni nepřekračuje alespoň 2 z uvedených hraničních hodnot:
 - Aktiva celkem 100 000 000 Kč
 - Roční úhrn čistého obratu 200 000 000 Kč
 - Průměrný počet zaměstnanců 50

Střední účetní jednotka

Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví

- Střední účetní jednotkou je ta, která není mikro ÚJ ani malou ÚJ a k rozvahovému dni nepřekračuje alespoň 2 z uvedených hraničních hodnot:
 - Aktiva celkem 500 000 000 Kč,
 - Roč. úhrn čistého obratu 1 000 000 000 Kč
 - Průměrný počet zaměstnanců v průběhu účetního období 250

Velká účetní jednotka

Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví

- Velkou účetní jednotkou je ta, která k rozvahovému dni překračuje alespoň 2 hraniční hodnoty uvedené na předchozím snímku

Literatura

- Adámek, P. (2020). *Zakládání podniku. Distanční studijní text*. Karviná. [online] [vid. 2021-09-09]. Dostupné z: https://is.slu.cz/el/opf/leto2021/PEMBKZPI/2736200/Zakladani_podniku_studijni_opora_Adamek_2020.p
- EVROPSKÁ KOMISE. *Příloha č. 1 NAŘÍZENÍ KOMISE (EU) č. 651/2014 ze dne 17. června 2014*. [online] [vid. 2018-03-12]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2014:187:FULL&from=EN>
- Marek, P. a kol. (2009). *Studijní průvodce financemi podniku*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Ekopress. ISBN 978-80-86929-49-1.
- Pevná, J. (2017). *Vybrané kapitoly z finančního řízení firmy*. Praha: Oeconomica. ISBN 978-80-245-2047-6.

Literatura

- Srpová, J., Řehoř, V. a kol. (2010). *Základy podnikání*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3339-5.
- Synek, M, Kislingerová, E. a kol. (2015). *Podniková ekonomika*. 6. přeprac. A doplněné vyd. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-8.
- Veber, J., Srpová, J. a kol. (2012). *Podnikání malé a střední firmy*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-2409-6.
- Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví. In: *Sbírka zákonů*. 12. 12. 1991. Částka 107. ISSN 1211-1244.
- Zákon č. 47/2002 Sb., o podpoře malého a středního podnikání. In: *Sbírka zákonů*. 11. ledna 2002. Částka 20. ISSN 1211-1244.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů*. 3. 2. 2012. Částka 33. ISSN 1211-1244.